

USORSKA VLASTEOSKA PORODICA ZLATONOSOVIĆI I BOSANSKI KRALJEVI (POSljednja decenija XIV I PRVE TRI decenije XV stoljeća)*

Pavo Živković

Proces osamostaljivanja bosanske vlastele koncem XIV i na početku XV stoljeća nije iznio na površinu samo one najuglednije, i po svemu sudeći, najutjecajnije ličnosti. Slabi i bespomoćni režimi, nasljednici prvog bosanskog kralja Tvrtka I Kotromanića (izuzimajući donekle Tvrtka II Tvrtkovića), Dabiše, Jelene, Ostoje i Stjepana Ostojića, pružili su mogućnosti i ostaloj bosanskoj vlasteli da se osamostali i ojača. Jedna od tih je i porodica Zlatonosovića u Usori, koja se na početku XV stoljeća uspjela uvrstiti među utjecajnije bosanske srednjovjekovne feudalne porodice.

Na putu pretvaranja u samostalne oblasne gospodare, i ova vlastela, kao uostalom i sva druga, imala je da izdrži višestruku borbu. Već u vrijeme vladavine kralja Ostoje ova usorska feudalna porodica nastojala je domoći se i nekih vladarskih prava, kao što je, na primjer, ubiranje carine, te borba za prisvajanje posjeda sitnijih usorskih feudalaca koje su nastojali pod svaku cijenu potčiniti. Među podložnima i potčinjenima ovoj usorskoj feudalnoj porodici našli su se i takvi feudalc i kakvi su bili Dinjičići, jedna od, također, uglednih usorskih feudalnih porodica.

Zlatonosovići su već na samom početku XV stoljeća nastojali da se uvrste među najveću gospodu, i postanu samostalni oblasni gospodari svojih pa i tuđih posjeda, no ipak su ostali vezani, u određenom smislu, za Kosače. Držali su se svojih moćnih susjeda, i moglo bi se, ipak, reći da se nisu uspjeli izdići u rang najvećih bosanskih feudalnih porodica kakve su na primjer bile: Hrvatinići — Hrvoje Vukčić, Kosače — vojvode Sandalj Hranić i Stjepan Vukčić, te knez Pavao Radenović i njegovi sinovi vojvode Petar i Radoslav Pavlović.

O usorskoj vlasteoskoj porodici pisali su brojni historičari, a najcjelovitiju sliku o Zlatonosovićima dali su: Pavo Anđelić i Mihajlo Dinić te u nešto manjoj mjeri: Ilarion Ruvarac, Sima Ćirković, Desanka Kovačević, Vladimir

* Rad je saopćen u vidu skraćenog referata na Znanstvenom savjetovanju arheologa Bosne i Hercegovine, koje je održano u Tuzli od 2. do 4. VI 1986. godine.

Čorović i drugi.¹ Kod najvećeg dijela spomenutih historičara ostalo je poneko pitanje iz života i djelovanja članova ove porodice nedovoljno razjašnjeno i neosvijetljeno.

Namjera nam je da pomoću jednog broja neobjavljenih arhivskih podataka iz Dubrovačkog arhiva pokušamo osvijetliti neka pitanja iz njihova života. Tu prije svega mislimo na utvrđivanje redoslijeda članova porodice Zlatonosovića na početku XV stoljeća, po starosti i hijerarhiji. Odnosi se ona u prvom redu na pitanje redoslijeda Vukmira i Vukašina Zlatonosovića. Nadalje želimo utvrditi i godine iščezavanja posljednjeg člana ove usorske porodice.

Izvori kojima raspolazemo daju nam mogućnosti da samo u najgrubljim crtama povučemo međe zemalja kojima su gospodarili Zlatonosovići. One, uostalom, i nisu bile tako čvrste i trajne (stalne), s obzirom na učestale sukobe među oblasnim gospodarima u kojima su i granice posjeda morale doživljavati znatnije promjene.

Zajedno s još dvije vlasteoske porodice: Dinjičićima i Stančićima, Zlatonosovići su gospodarili posjedima koji su se prostirali u srednjem Podrinju. Imali su oni udjela i u burnoj povijesti Srebrenice XV stoljeća, u vrijeme kada je taj grad i značajni trg učestalo mijenjao gospodare i prelazio čas u ruke srpskih despota, a čas u ruke bosanskih kraljeva pa i oblasnih gospodara kakav je slučaj sa vojvodom Hrvojem Vukčićem. Ako bismo željeli poblize odrediti granice njihovih posjeda, onda bismo mogli konstatirati da su ti posjedi ležali u bližoj i daljoj okolici bosanskog gradića i utvrde Srebrenika. S obzirom na to da je taj grad u srednjem vijeku bio važan vojno-politički centar Usore, razumljivo je zašto je najistaknutiji ogranak ove usorske feudalne porodice bio vezan za njega. Njihovi su se posjedi na istoku prostirali do Drine, a na zapad do poriječja rijeke Bosne. Najznačajnija utvrđenja u tom području su bili: Zvornik, Kušlat i Perin, a uz njih su se razvijali i gospodarski centri. U nekima od spomenutih utvrđenja i gradova bile su formirane i brojne dubrovačke kolonije kakav je slučaj sa Zvornikom i Kušlatom.²

Historijat porijekla ove porodice seže duboko u XIV stoljeće, ako prihvatimo mišljenje pojedinih historičara da su Zlatonosovići nastavak loze Tihči-

¹ Pavo Anđelić se u dvije studije bavi pitanjem Zlatonosovića: O usorskim vojvodama i političkom statusu Usore u srednjem vijeku, Prilozi Instituta za istoriju u Sarajevu, 13/1977, 17—45; Postojbina i rod Divoša Tihoradića, Slovo — časopis Staroslavenskog instituta u Zagrebu, 25—26/1976, 231—239. Dinić, J. Mihailo, Za istoriju rudarstva u srednjovjekovnoj Srbiji i Bosni I, SKA, Posebna izdanja, Odeljenje društvenih nauka, knj. 14, Beograd 1955, 38—41; Ruvarac, Ilarion: Draga, Danica, Resa, Zbornik I. Ruvarca I, SKA, Posebna izdanja, Društveni i istorijski spisi, knj. 44, Beograd, 134, 331—347; Ćirković, Sima: Istorija srednjovjekovne bosanske države, SKZ, Beograd 1964; Kovačević-Kojić, Desanka: Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države, »Veselin Masleša«, Sarajevo, 1978; Čorović, Vladimir: Historija Bosne I, Beograd 1940; Živković, Pavo, Tvrtko II Tvrtković (Bosna u prvoj polovini XV stoljeća), Sarajevo, 1981; Jeremić, Risto-Tadić, Jorje: Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika, II, Beograd 1939. Istorija srpskog naroda, knj. II, SKZ, Beograd, 1982.

² Više podataka o samom Zvorniku vidi u radu: Kovačević-Kojić, Desanka: Zvornik (Zvoniik) u srednjem vijeku, Godišnjak Društva istoričara BiH, 16/1965, 19—35.

novića, odnosno još ranije Divoševića. Tu vezu pokušao je dokazati Pavo Anđelić, tražeći prve korijene postojanja i djelovanja ove ugledne feudalne porodice u osobnosti Divoša Tihoradića koji se bez titulature, kao svjedok prvi put spominje 1332. godine u jednoj povelji.³ Preko starijeg Divoševa brata Vitana i njegova sina Tihčina, ova porodica dobiva drugo ime Tihčinić, što je i moguće s obzirom na postojanje patronimika u srednjem vijeku. Bliža veza zajedništva ove porodice može se donekle, prema spomenutom povjesničaru, i dokazati postojanjem još jednog prezimena karakterističnog za ovu usorsku feudalnu porodicu. Riječ je o prezimenu Jurjević pod kojim se pojedini članovi porodice Zlatonosovića pojavljuju u vrelima. Pod spomenutim prezimenom nalazimo i Vukmira, jednog od najistaknutijih predstavnika ovog roda. Ipak ćemo ostati uskraćeni za pravu istinu i spoznaju odakle je ova ugledna usorska pa i šire bosanska feudalna porodica dobila ime Zlatonosović. Ostaje nam samo da nagađamo da je to možda moglo biti od nadimka jednog od članova ove kuće.

Mi ćemo se u svom radu zadržati na dvije najistaknutije ličnosti iz roda Zlatonosovića: Vukmiru i Vukašinu, čija aktivnost na vojnom i političkom planu pada u prve tri decenije XV stoljeća.

Još i prije Vukmira i Vukašina saznajemo za neke članove ove usorske vlasteoske porodice. Tako već u drugoj polovini XIV stoljeća nailazimo na podatke koji govore da je ova porodica u rodbinskim vezama s kućom Hrvatinića. Jedna od kćeri Vukca Hrvatinića, oca vojvode Hrvoja Vukčića bila je udata za jednog, nama poimenice, nepoznatog člana roda Zlatonosovića. Ilarion Ruvarac, ne baš s velikim uspjehom, pokušava dokazati da se radi o Vučići, sestri mnogo poznatije Rese, da li mlađoj ili starijoj ostaje nepoznato, koja je bila udata za strica Vukmira i Vukašina Zlatonosovića.⁴ Ova je, koliko znamo iz izvora, imala dva sina, Vuka i Branivoja, s kojima je uz odobrenje dubrovačke vlade početkom 1404. godine pošla u grad podno Srđa, nakon izvjesnih poteškoća u koje je dospjela.⁴ Nažalost, nigdje se ne spominju njeni sinovi Vlač i Stjepan, prema čemu bismo mogli povjerovati tvrdjenjima Ilariona Ruvarca.

Spomenuti Vlač i Stjepan Zlatonosović su bili sudionici kosovske bitke sudjelujući među bosanskim vojnicima na strani Srba u borbi protiv Turaka. Tamo su nakon bitke bili zarobljeni i kao zatočnici odvedeni u Carigrad. Nakon angorske bitke u Bosni se pronio glas da su oni još uvijek u životu. Vijest se pročula i izvan granica Bosne, primjerice u Dubrovniku i susjednim zemljama. Odmah su se na tu vijest Vukmir i Vukašin Zlatonosović obratili dubrovačkoj vladi s molbom da posreduje kod turskih vlasti za njihovo oslobođanje. Ova je obećala da će se preko svojih poklisara interesirati na Porti o sudbini njihovih bližih rođaka. Vlada u Dubrovniku je dala nalog februara 1403. godine svom čovjeku Milošu Miliševiću da pođe na mletačku galiju s kojom će ići u Carigrad da traži: »... questi sono li principali baroni

³ Stojanović, Ljuba: Stare srpske povelje i pisma I/1, Beograd-Srem, Karlovc, 1929, 44. (dalje: Stojanović, Povelje i pisma I/1), Anđelić, Postojbina i rod Divoša Tihoradića, 234.

⁴ Ruvarac, Draga, Danica, Resa, 345.

⁴ Stojanović, Povelje i pisma I/1, 487.

di Bosna per li quali te mandemo Borovina Volcasinich, Micaz Milossevich, Vladh Zlatonosović e Volco.⁵ U kakvom su srodstvu dvojica turskih zarobljenika bila s Vukmirom i Vukašinom Zlatonosović, može se donekle dokučiti iz jednog dubrovačkog pisma upućenog na dvojicu braće, usorskih feudalaca. U pismu oni kažu da će se zauzeti na turskom dvoru za njihova dva bratučeda.⁶

Vukašin Zlatonosović se u izvorima prvi put spominje 1399. godine. U povelji kralja Stjepana Ostoje kojom Dubrovčanima potvrđuje ranije povlastice i privilegije, među svjedocima našlo se i ime Vukašina Zlatonosovića tituliranog kao knez.⁷ Iste godine javlja se on u još jednoj Ostojinoj povelji izdatoj za Dubrovčane kojom im bosanski kralj potvrđuje zemlje i sela od Kurila do Stona. I ovoga puta Vukašin Zlatonosović je tituliran titulom kneza.⁸

Ovo navođenje imena Vukašina Zlatonosovića među svjedocima na kraljevskim poveljama nagnalo je najveći broj povjesničara da povjeruju da je Vukašin stariji brat Vukmira Zlatonosovića. Određenu pometnju u takvom zaključivanju unose nešto kasniji podaci i vrela koji se odnose na Vukmira Zlatonosovića koji obnaša titulu vojvode. Začuđuje činjenica da tu titulu ne nosi stariji nego mlađi član kuće Zlatonosovića.

I kao što nismo u stanju preciznije utvrditi i ustanoviti čiji su sinovi Vlač i Stjepan Zlatonosović, tako isto ni za Vukmira i Vukašina ne možemo odgonetnuti pravo ime oca. Iz ranije izložene materije vidi se da su im Vlač i Stjepan stričevići, a kako je s njima u rodbinskim vezama vojvoda Hrvoje Vukčić, preko Vlača i Stjepana, i Vukmir i Vukašin su s velikim bosanskim vojvodom bili u srodstvu.

Iz bližeg upoznavanja biografije Vukmira i Vukašina Zlatonosovića prikraćeni smo za točnu i preciznu spoznaju kad su oni rođeni. Ako uzmemo u razmatranje njihove prve aktivnosti pa na osnovu njih pokušamo rekonstruirati i razriješiti taj problem, onda odmah na početku istaknimo da se njihova aktivnost prvi put spominje na samom kraju posljednje decenije XIV stoljeća. Već tada su sasvim sigurno morali biti u zreloj životnoj dobi.

Vukmir Zlatonosović se prvi put spominje 1400. godine u jednoj povelji kralja Stjepana Ostoje kojom vojvodi Hrvoju daruje župu Hlivno. Među brojnim svjedocima nalazi se i ime Vukmira Zlatonosovića uz čije ime je upisana i titula vojvode.⁹ Čini nam se da upravo ovaj podatak i baca nešto više svjetla na redoslijed dvojice braće. Činjenica da je uz Vukmirovo ime navedena titula vojvode, a samo koji mjesec ranije uz Vukašinovo titula kneza

⁵ Pucić, Medo: Spomenici srpski I, Beograd, 1858, Primedbe IV. (dalje: Pucić, Spomenici srpski). HAD: Lettere e Commissione di Levante IV, fol. 77, 2. XI 1404. (dalje Lett di Lev.).

⁶ Stojanović, Povelje i pisma I/1, 482.

⁷ Miklošić, Franjo: Monumenta serbica, Viena 1858, 235—237. (dalje, Miklošić, Monumenta serbica)

⁸ Stojanović, Povelje i pisma I/1, 420—423, 422. Vukašin se s tom titulom javlja u još jednoj Ostojinoj povelji od 5. februara 1399. godine, kojom Dubrovčanima potvrđuje povelju kralja Tvrtka I od 1378. godine. Stojanović, Povelje i pisma I/1, 426.

⁹ Miklošić, Monumenta serbica, 247—250, 250.

čini se da sasvim jasno govori da je vojvoda Vukmir morao biti stariji. Vukašin se u vrelima javlja nešto ranije, ali je ta razlika neznatna (samo nekoliko mjeseci), no, uz njegovo ime stoji samo titula kneza i nju je nosio do smrti Vukmira, kada je od njega preuzeo vojvodsku čast i dostojanstvo.

Vukmira Zlatonosovića susrećemo pod drugim imenom Jurjević 1404. godine u svojstvu svjedoka na povelji kojom kralj Stjepan Ostoja potvrđuje Mlečanima ranije slobostine glede trgovine. Među brojnim svjedocima nalazimo i vojvodu Vukmira Jurjevića opet s titulom vojvode.¹⁰

Ovaj nas podatak navodi i na osvjetljavanje genealogije ove usorske porodice. Prema drugom prezimenu koje je rjeđe upotrebljavao — Jurjević — dalo bi se zaključiti da mu se otac zvao Juraj a taj se još zvao i Tihčinovići.¹¹

Aktivnost braće Zlatonosovića, Vukmira i Vukašina u vrijeme prve vladavine Tvrtka II Tvrtkovića, nije poznata. U vremenu od 1404. do 1409. godine ne nalazimo ih prisutne u bilo kakvom političkom ili vojnom događaju. Nakon gotovo decenije njihova zatišja prvi se 1413. godine javlja vojvoda Vukmir, i to više po privatnoj liniji. Te godine on se iz Spreče obratio dubrovačkoj vladi s molbom da mu pošalje liječnika magistra Bartola Squarcijalupia. Dubrovačko Veliko vijeće je 1. februara te godine donijelo odluku da k njemu pošle njihov liječnik, i to na dva mjeseca, uz njihovu plaću. Ne zna se iz kojih razloga tamo ipak ne pošle nijedan od liječnika pa se dubrovačka vlada morala ispričavati vojvodi Vukmiru zbog tog slučaja. Bartol Olović, phisicus nije se dao nagovoriti da krene na taj put po svoj prilici zbog nesigurnosti.¹² Vojvoda Vukmir Zlatonosović je tada, po svoj prilici, bio veoma bolestan kad je bilo potrebno da dubrovački liječnik proboravi na njegovu dvoru puna dva mjeseca kako je to prvobitno bilo zamišljeno. Uprkos toj činjenici Vukmir Zlatonosović je, čini se, uspio nadvladati bolest. Zaključujemo to na osnovu nešto kasnijih podataka koji govore o njegovoj vrlo bogatoj diplomatskoj aktivnosti u događajima koji su narednih godina potresali bosansku kraljevinu. Dvije godine nakon preležane bolesti vidimo vojvodu Vukmira vrlo aktivna i angažirana u događajima koji su potresali Bosnu 1415. godine. Uključivanje porodice Zlatonosovića u zaplet, pa i rasplet događaja koji su te godine slijedili bio je, čini se, prvi kamen spoticanja u njihovim odnosima s bosanskim kraljem Tvrtkom II Tvrtkovićem.

U previranjima do kojih je u Bosni došlo 1414. i 1415. godine nastupila je polarizacija odnosa među najistaknutijim bosanskim krupnim feudalcima, koja nije mimošla ni sitnije plemstvo. Knez Pavao i njegov sin Petar Pavlović nisu prihvatili prougarsku politiku koju je vodio kralj Ostoja i vojvoda Sandalj Hranić. S ovima su u tijesnoj vezi i suradnji bili i braća Zlatonosovići. Oni su, kao što se to iz izvora može vidjeti, podržavali legitimnog kralja Stjepana Ostoju, za razliku od Pavlovića koji su bili na strani protukralja

¹⁰ Ljubić, Šime: Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike V, MHSM, Zagreb, 1875, 39—41, 40. Usporedi: Anđelić, O usorskim vojvodama, 33.

¹¹ Anđelić, O usorskim vojvodama, 33.

¹² Stojanović, Povelje i pisma I/1, 483, Jeremić-Tadić, Prilozi za istoriju zdravstvene kulture II, 25.

Tvrtka II Tvrtkovića. Ovaj je u vrijeme izgnanstva boravio negdje u bližem dubrovačkom zaleđu kod svojih Vlaha Kićurića. Uz pomoć Turaka i kneza Pavla Radenovića pokušao se on 1414. godine povratiti na bosanski prijesto. Bliskost kneza Pavla i Tvrtka II i preferiranje protukralja u Bosni nagnalo je kralja Ostoju, vojvodu Sandalja i braću Zlatonosoviće da pripreme urotu protiv Pavlovića. U događaju koji se zbio na Parenjoj Poljani kod Kraljeve Sutjeske, koncem avgusta 1415. godine učestvovali su i Zlatonosovići na strani urotnika (kralja Ostoje i vojvode Sandalja). Ubojstvo do koga je tom prilikom došlo (riječ je o ubojstvu kneza Pavla Radenovića), koje ima političko obilježje, nije ništa drugo nego obračun dviju zavađenih političkih grupacija u Bosni, pristalica protukralja Tvrtka II Tvrtkovića na jednoj strani i legitimnog kralja Ostoje na drugoj.

Samo ubojstvo i splet okolnosti pod kojima se ono zbio opisuje dubrovački poslanik Ivan Gundulić koji se zatekao nazočan u samom događaju.¹⁸ Opis ubojstva dao je u pismu koje šalje svojoj vladi u Dubrovnik. Na osnovu sadržaja tog pisma saznajemo da su se na dvoru kralja Ostoje u Sutjesci na »stanku« okupili sliedeći bosanski feudalski: vojvoda Sandalj, sa bratom Vukom, vojvoda Vukmir Zlatonosović, župan Dragiša Dinjičić iz Usore, Pavao Klešić te knez Pavao Radenović sa sinom Petrom Pavlovićem. U šetnji koja je pritom uslijedila došlo je do žučne raspre između vojvode Sandalja i kneza Pavla. Oštroj polemici se pridružio i vojvoda Vukmir Zlatonosović. U jednom momentu knez Pavao je počeo da bježi, a za njim su u potjeru krenuli ljudi vojvode Sandalja, uspjeli su ga sustići i pritom mu odrubili glavu, sina Petra su zarobili u namjeri da ga oslijepe. O sudjelovanju vojvode Vukmira Zlatonosovića u ovoj uroti najbolje može da potvrdi podatak koji govori da je usorski vojvoda nakon ubojstva kneza Pavla požurio u Olovo koje je imao namjeru zaposjesti prema sporazumu urotnika. Ovaj događaj je sasvim sigurno ostavio traga u odnosima Tvrtka II Tvrtkovića i Zlatonosovića. Olovo Zlatonosovići nisu uspjeli posjesti, po svemu sudeći, i zbog novih upada Turaka koji sada dolaze na poziv Pavlovića.

Za naredne pola decenije ostajemo uskraćeni za saznanje što je bilo sa ovom usorskom vlasteoskom porodicom u novim previranjima koja su u drugoj polovini druge decenije XV stoljeća zahvatila Bosnu. Nije nam poznata njihova uloga i opredjeljenost u novim sukobima vojvode Sandalja i Petra Pavlovića. Narednih nekoliko godina njima se u vrelima gubi svaki trag što ne mora biti pokazatelj da su oni u to vrijeme neaktivni.

Do izmirenja sa Tvrtkom II Tvrtkovićem moralo je svakako doći još prije Tvrtkova stupanja na bosanski prijesto po drugi put 1420. godine. Čak su mu i oni pomogli da se te godine ponovno domogne prijestolja i bosanske krune. Na »stanku« koji je održan 1420. godine bosanska vlastela, među kojima i Zlatonosovići, odlučila da zbace Stjepana Ostojića i na bosanski prijesto dovedu, po drugi put, Tvrtka II Tvrtkovića. Smatrali su da je i on

¹⁸ Pucić, Spomenici srpski, Priručnik XV—XVII. Pucić je donio pogrešan datum tog događaja 23. avgusta 1415. godine a riječ je o 24. VIII: Lett. di Lev. VII, fol. 133'. Usporedi: Živković, Tvrtko II Tvrtković, 72—73. Opis tog događaja daje i Sima Ćirković u: Istorija srednjovjekovne bosanske države.

jedan od slabašnih i nemoćnih kraljeva koji nije u stanju obuzdati samovolju krupnih bosanskih feudalaca kakvi su u to vrijeme bili i sami Zlatonosovići. Možda je i to bio jedan od presudnih razloga za ponovni Tvrtkov dolazak na prijesto. Da su Tvrtku II i Zlatonosovići pripomogli u čitavoj toj stvari, potvrđuje činjenica o njihovoj prisutnosti u svojstvu svjedoka na jednom broju njegovih povelja koje je izdao odmah nakon stupanja na prijesto. Tako u povelji kojom Dubrovčanima potvrđuje Sandaljev dio Konavala među svjedocima nalazimo i ime vojvode Vukmira Zlatonosovića.¹⁴

I nakon što je Tvrtko II Tvrtković i definitivno učvrstio svoje pozicije u Bosni, odlučili su Dubrovčani da zatraže pomoć i posredovanje braće Zlatonosovića kod novog bosanskog kralja. Dubrovčani su bili naročito uporni u svojim traženjima kod ovih posredovanja zbog tvrđave Soko koju su kupili zajedno sa Sandaljevim dijelom Konavala te u potvrđivanju svih ranijih privilegija koje su dobili od bosanskih banova i kraljeva prije Tvrtka II Tvrtkovića. U ostvarenju tih svojih planova i ciljeva šalju oni i na dvor braće Zlatonosovića svoje poklisare koji su ih trebali moliti za posredovanje u njihovoj stvari na bosanskom dvoru. Velike su bile zasluge Zlatonosovića u izdavanju i potvrđivanju ranijih privilegija i izdavanju Tvrtkove povelje Dubrovčanima 1421. godine. Između ostalog i zaslugom vojvode Vukmira i njegova brata Vukašina Zlatonosovića, Tvrtko II Tvrtković je konačno 18. avgusta 1421. godine izdao Dubrovčanima povelju u kojoj im potvrđuje sve ranije privilegije koje su dobili od Tvrtka I Kotromanića pa sve do njegovog prethodnika Stjepana Ostojića.¹⁵ Najveće zasluge za izdavanje te povelje treba pripisati, pored vojvode Sandalja, i Zlatonosovićima. Oni su, kako se čini, i imali u to vrijeme najveći utjecaj na bosanskog kralja. Iz izjava njihovih poklisara saznajemo da su Dubrovčani dobili povelju samo zahvaljujući intervenciji Vukmira Zlatonosovića i vojvode Sandalja. Dubrovčani su im se pokušali bogatim darovima odužiti za njihovo posredovanje i navedene zasluge. Vojvodu Vukmira su nagradili bogatim darovima čija je vrijednost procjenjuje na 300 perpera.¹⁶ Nakon što je prijedlog bio prosljeđen na Malo i Veliko vijeće određeni su njihovi ljudi koji će nabaviti sukno što će se vojvodi Vukmiru proslijediti u vidu poklona za spomenute zasluge.¹⁷ Vojvoda Vukmir

¹⁴ Stojanović, Povelje i pisma I/1, 504.

¹⁵ Isto, 504.

¹⁶ HAD: Acta Consilii Rogatorum 3. fol. 55, 25. VIII 1421. »Prima pars est de donando vojvode Vochmir et fratri suo in pannis.« Super eodem: »... de portando ad consilium maius faciendi donum predictis de yperperis trecentis.« (dalje: Cons. Rog.)

¹⁷ U Malom vijeću su za te poslove određeni Ilija Crijević, Marin Gučetić i Jakov Đorđić. HAD: Acta Consilii Minus. 2. fol. 217'. 26. IX 1421. »Officiales doni vojvode Vochmir: Elias de Crieva, Marinus Si de Goze Jacobus Ma. de Georgie electi fuerunt officiales ad emendum donum quod mitti debet donatum vojvode Vochmir de Slatonosovich.« (dalje: Cons. Min.). Radilo se o jednoj peči sukna. Cons. Min. 2. fol. 218, 26. IX 1421. »Captum fuit de dando libertatem ser Elie de Criua et soc'is officialibus ad emendum donum quod mitti debet vojvode Vochmir Slatonosovich quod accipere debeant illam peciam panni qui est detenta in dohana magna per contrabandum pro dono predicto ...« Prethodno je u Malom vijeću 26. VIII 1421. godine bio određen Andrija Vučetić s ortacima. Cons. Minus, 2, fol. 213'.

je tom prilikom imao i nekih svojih posebnih zahtjeva koje je postavio pred dubrovačku vladu. Tražio je naime da u obračunsku vrijednost darova bude uključeno da on i njegovi ljudi u gradu pod Srđem kupe baruta i četiri balistare, što je dubrovačka vlada uvažila, ali pod uvjetom da to kupljeno oružje ne bude iskorišteno u njihovom bližem zaleđu.¹⁸ Oružje im je, po svoj prilici, bilo potrebno zbog novih zapleta i sukoba Kosača i Pavlovića u kojima ni oni nisu mogli ostati po strani. Konačno, najbolja potvrda o posredovanjima koja su učinili Zlatonosovići za dubrovačku stvar jest i pismo koje tamošnja vlada upućuje vojvodi Vukmiru. U njemu se zahvaljuju za njegovo zauzimanje u njihovoj stvari kod bosanskog kralja.¹⁹ Uz ove zahvalnosti spremljeni su za braću Zlatonosoviće i darovi koji su se sastojali od skupocjenog firentinskog sukna koje su prosljedili vojvodi Vukmiru i knezu Vukašinu Zlatonosoviću posredstvom svojih poklisara.²⁰

Svoju veliku posredničku ulogu u korist Dubrovčana Zlatonosovići su još jednom iskazali prilikom posjete i dužeg boravka mletačkog poslanika na bosanskom dvoru. U vrijeme pregovora Tvrtka II Tvrtkovića i Mletačke Republike o stvaranju saveza za borbu protiv Ivaniša Nelipčića, Dubrovčani su strahovali da se planirani savez ne bi okrenuo protivu njih pa su učestalo oblijetali dvor Zlatonosovića i vojvode Sandalja da oni učine nešto za njihovu stvar i korist. Najveća bojazan Dubrovčana bila je vezana za pokušaj Mlečana da dubrovačke trgovce istisnu iz Drijeva. Stoga su učestalo upućivali svoje poklisare na dvor vojvode Vukmira Zlatonosovića i vojvode Sandalja da tamo mole bosansku gospodu kako bi posredovali kod bosanskog kralja za očuvanje njihovih interesa u tom dijelu bosanskog kraljevstva. Sredinom decembra 1422. godine uputili su oni na dvor usorskog vojvode svoje poslanike Pasquala Restića i Marina Gundulića. Naloženo im je da se sastanu s vojvodom Vukašinom i da ga pritom mole kao svoga stalna prijatelja da se zauzme za njihovu stvar na dvoru bosanskog kralja. Poslanicima je naloženo da se tamo mogu zadržati čak osam dana, sve dok ne dobiju audijenciju kod vojvode i njemu ne izlože dubrovačka strahovanja od mletačkog prisustva u Bosni. Tom prilikom su poklisari trebali iskazati dubrovačku naklonost

»... Captum fuit de dando libertatem ser Andree Ja de Volco et sociis officialibus electis ad emendum donum mittendum ad voivodam Sandagl et voivoda Vochmir Slathonosovich ...«

¹⁸ Cons. Rog. 3, fol. 23', 3. III 1421. »... de portando ad maius consilium de donando predicto Vochmiro libras trecentas pulveris a bombardis et mazios filli seu spaghi centum.« Isto, fol. 24, 6. III 1421. »... quod inter donum centum yperperorum fiendum Vochmir in spago et pulvere possint inserre balistas quator non excendendo propter illas metam propterea yperperorum centum«. Darovi su mu spremljeni posredstvom dubrovačkih poklisara: Paladina Gundulića, Blaža Đorđića i Juraja Gučetića. Cons. Minus, 2, fol. 189, 6. III 1421.

¹⁹ Stojanović, Povelje i pisma I/1, 484.

²⁰ Cons. Minus, 2, fol. 217', 26. IX 1421. U svojstvu dubrovačkog poslanika na dvoru vojvode Vukmira boravio je prethodno Nikola Gundulić moleći usorskog vojvodu da na Tvrtkovu dvoru poradi što god u njihovu korist. Lett. di Lev. 8, fol. 166, 26. IX 1421. Riječ je o boravku mletačkog poslanika na bosanskom dvoru i strahovanju Dubrovčana zbog toga. Lett. di Lev. 8, fol. 158', 1421.

i prijateljstvo koje prema Zlatonosovićima datira odranije.²¹ Dubrovački poslanici Pasqual Restić i Marin Gundulić su redovito slali izvještaje svojoj vladi sa dvora usorskih vojvoda. Sa sobom su nosili i darove u suknu koje su trebali predati u momentu raspoloženja vojvode Vukmira i kneza Vukašina. Sukno koje je za njih namijenjeno poslano je preko Usore u Pod-Zvonik gdje je trebalo biti uručeno nakon što poslanici budu saslušani od braće Zlatonosovića. Tom prilikom su dubrovački poslanici pozvali vojvodu Vukmira i njegova brata da posjete njihov grad, ispričavajući mu se usput zbog zakašnjenja nekih trgovinskih artikala a kao razlog su naveli epidemiju koja onemogućava prolaz od njih. I taj put nisu propustili priliku da se požale na prisustvo mletačkog poslanika na kraljevom dvoru u Bosni. Optuživali su ga da želi nahuškati sve bosanske barone i kralja protiv njih, a s obzirom na to da je vojvoda njihov prijatelj, očekuju od njega veliku pomoć i posredovanje.²² Prilikom ovog boravka dubrovačkih poslanika na dvoru Zlatonosovića naloženo im je da kod vojvode Vukmira i kneza Vukašina u razgovoru posebno istaknu kako je u zemljama vojvode Vukmira dubrovačkim trgovcima uvijek bilo slobodno trgovati i hoditi, ali da u zadnje vrijeme njihovi trgovci trpe velike štete od njihovih ljudi i općenito od ljudi koji pljačkaju po Bosni. Pritom su molili vojvodu Vukmira da se na »stanku« koji planira da sazove bosanski kralj zauzme za njih, zajedno sa županom Dragišom Dinjičićem. Obadvojica su tom prilikom bila čašćena bogatim darovima u suknu.²³ Vijeće umoljenih je odlučilo da im daruje poklone od 400 perpera,²⁴ što je za te prilike bio zaista vrijedan poklon. Naravno, radilo se i ovoga puta o vrijednim tkaninama koje su Dubrovčani nabavljali u prekomorskim gradovima i na Bliskom istoku.

Njihova uloga na dvoru bosanskog kralja Tvrtka II Tvrtkovića prvih godina njegove druge vladavine bila je, čini se, samo za nijansu manja od vojvode Sandalja, bez sumnje u to vrijeme najuglednije ličnosti među bosanskim feudalcima. Zlatonosovići su kao ugledna bosanska feudalna porodica pitani za savjet od Dubrovčana i u spornim odnosima sa svrgnutom bosanskom kraljicom Kujačom. Dubrovčani su u čitavom sporu s njom, kao i u odnosima s legitimnim kraljem Tvrtkom II Tvrtkovićem tražili mišljenje i sugestije braće Zlatonosovića.²⁵ Našli su za shodno da braću Zlatonosoviće obavijeste i o ljutnji kralja Tvrtka II Tvrtkovića zbog ugošćavanja Vuka Banića, koji se predstavljao kao potomak kuće Kotromanića i tako ugrožavao pozicije legitimnog kralja Tvrtka II. Ostaje zamagljena slika držanja Zlatonosovića u čitavoj toj stvari oko Vuka Banića no, čini se da su oni u mnogim stvarima

²¹ Lett. di Lev. 8, fol. 137'—138, 13. XII 1422.

²² Lett. di Lev. 8, fol. 137', 13. XII 1422.

²³ Isto, fol. 138, 13. XII 1422.

²⁴ Cons. Rog. 3, fol. 131, 3. XII 1422. »... de donando vojvode Vochmir et Vochassino fratri suc. Pro eodem: ... de donando eisdem yperperos quadringentos.« Tom prilikom je i župan Dragiša Dinjičić bio bogato obdaren. Isto, fol. 131, 3. XII 1422. »... de donando eisdem yperperos trecentos.«

²⁵ Cons. Rog. 3, fol. 83', 24. IV. 1422. »... de donando regine Cuaçe qui fuit olim regina Bosne. Pro eadem: ... de recomittendo per literas nostras dictam reginam Cuiaçam domino regi Bosne, vojvode Sandalio et Volchmiro Slatonosovich.«

slijedili primjer vojvode Sandalja pa tako i u ovom slučaju podržavali interese Dubrovčana, a samim time i interese Vuka Banića koji je uživao naklonost vojvode Sandalja.²⁶

Koliko su Dubrovčani polagali nade u Zlatonosoviće, i kolika je bila ta njihova naklonjenost prema Dubrovačkoj Republici, može potvrditi i jedno pismo dubrovačke vlade upućeno na ugarski dvor. Dubrovčani nisu propustili priliku da i ugarskog kralja Sigismunda obavijeste o blagonaklonom držanju ove usorske porodice prema njihovu gradu. U jednom pismu koje šalju Sigismundu Dubrovčani ističu velike zasluge braće Zlatonosovića: vojvode Vukmira i kneza Vukašina koji su puno pomogli u njihovoj stvari a protivu mljetačkog poslanika što je radio na štetu Dubrovačke Republike. Njima se u tom pismu pripisuje zasluga da su zajedno s vojvodom Sandaljem onemogućili mljetačkog poslanika da privođi bosanskog kralja na štetu Dubrovčana.²⁷

Samostalnost u upravi i odlučivanjima na svojim posjedima pa i šire, ispoljavali su Zlatonosovići i u odnosima s Dubrovčanima ili pak u odnosima s njihovim podanicima, kakvi su između ostalih bili i Dinjičići. U nekoliko primjera se to može najbolje ilustrirati. Jedan od tih je slučaj Tome Bunića i Marina Menčetića koji su bili zastupnici Marina Lukačevića u imovinsko-pravnom sporu što su ga imali s Radivcem Radusinovićem, Bosancem, zvanim Bonić. U tom sporu zatraženo je posredovanje i arbitraža kneza Vukašina Zlatonosovića te izvjesnog vojvode Bogdana iz Srebrenice. Spor je, inače, nastao u Usori i Pod-Zvoniku, zemljama koje se tretiraju kao vlasništvo braće Zlatonosovića.²⁸

Drugi primjer njihove moći i dominacije u Usori, i nad takvim usorskim plemićima kakvi su Dinjičići, pokazuje slučaj spora Dubrovčanina Maroja Držića sa županom Dragišom Dinjičićem. Župan Dragiša šalje pismo »dragomu i milomu bratu starijemu knezu Vukašinu i vojvodi Vukmiru« uzvraćajući im odgovor na njihovo pismo u kome mole župana da primi u grad Srebrenicu Dubrovčanina Maroja Držića. Župan se duboko isoričava dragom i milom starijem bratu da nije u mogućnosti učiniti im uslugu jer je Držić uvrijedio župana Dragišu u srebreničkoj carini. Za takav svoj stav on ističe da ga je spomenuti Držić sramotno psovao na srebreničkoj carini čemu je svjedok tamošnji carinik moleći ih kao svoju gospodu da dobro sagledaju stvar jer on ne dozvoljava da ga i mnogo ugledniji ljudi tako vrijeđaju, a nekmoli Držić.²⁹

Sadržaj pisma o obraćanju Dinjičića na Zlatonosoviće kao starije koji su u prilici da im zapovijedaju, dovoljno govori u kakvom su položaju i odnosu Dinjičići bili prema Zlatonosovićima. I to je jedna od potvrda da su braća Zlatonosovići u to vrijeme uživali ugled istaknutije bosanske feudalne porodice, istina ne baš onakve kakav su tretman imali Kosače i Pavlovići, ali svakako su i oni nezaobilazni u mnogim političkim, vojnim i ekonomskim događajima koji su prožimali bosansko kraljevstvo u XV stoljeću.

²⁶ Cons. Rog. 3, fol. 135, 9. I 1423.

²⁷ Lett. di Lev. 8, fol. 158^r, 15. VII 1423.

²⁸ HAD: Lamenta de Foris 5, fol. 134, 20. II 1423.

²⁹ Stojanović, Povelje i pisma I/2, 7.

Uloga vojvode Vukmira Zlatonosovića u događajima koji su slijedili 1424. godine u Bosni morala je biti mnogo manja od prethodnih. To zaključujemo na osnovu izvještaja iz Dubrovnika koji stižu na dvor vojvode Vukmira i obratno, iz kojih se vidi da je usorski vojvoda te godine nešto poboljšavao.

Pod konac 1424. godine obratio se vojvoda Vukmir zajedno s vojvodom Sandaljem dubrovačkoj vladi s molbom da mu pošalju liječnika Bartola Plombina. Ovaj je, čini se, odbijao odlazak na dvor Zlatonosovića, ne zna se iz kojih razloga, pa je dubrovačka vlada bila prinuđena da šalje isprike i jednom i drugom vojvodi zbog takvog držanja fizikusa Bartola. U nastojanju da pomognu bolesnom vojvodi Vukmiru predlagali su mu da pokušaју razgovarati s liječnikom Tomom da on pođe k Zlatonosoviću,³⁰ ali već sutradan Veliko vijeće dubrovačko nije mu dozvolilo da ide tamo. Senat je odlučio da pošalje Bartola s pratnjom koji je, čini se, odbijao odlazak tamo zbog nesigurnosti što je zavladała u Bosni. Dubrovačka vlada je odlučila da mu plati odlazak na dvor vojvode Vukmira i boravak tamo.³¹ O svim tim stvarima pisali su i vojvodi Sandalju uvjeravajući ga da će pokušati utjecati na liječnika Bartola da pođe k vojvodi Vukmiru da ga liječi.³² Pod sam kraj 1424. godine vojvoda Vukmir se ponovno obraća zajedno s vojvodom Sandaljem dubrovačkoj vladi s molbom da mu pošalju liječnika, i to isključivo magistra Bartola de Plombino, koji je po svemu sudeći uživao ugled vrsnog stručnjaka. Ovoga puta dubrovačka vlada mu je ponudila plaću od 200 perpera.³³ Odluka dubrovačkog Velikog vijeća da na dvor vojvode Vukmira pošalje Bartola za toliku plaću, malo zbunjuje, ali ako se ima na umu da je on bio veliki dubrovački prijatelj i da ih je uveliko zadužio, onda je sve to i opravdano. No rasplet događaja oko Vukmirove bolesti upućuje na zaključak da je kod njega bila bezizlazna situacija i, po svemu sudeći ubrzo je nastupila smrt. Tih dana je u Dubrovnik stigla vijest da je vojvoda Vukmir umro pa i nije bilo potrebe više slati liječnika. Bilo je to zadnjih dana oktobra 1424. godine. Bolest je svakako morala biti jača od njega i nakon dužeg trajanja odvela ga je u smrt.

³⁰ Cons. Rog. 3, fol. 226', 25. X 1424. »... rescribendi voivode Sandaglio et voivode Vochmir excusationem facientes de persona magistri Bartholi recusantis ire. Et isto interis de praticando cum magistro Thoma medico si ipse vellet ire ad istud ...« Isto, fol. 227, 26. X 1424. »... de providendo magistro Bartholo de Plombino phisico cum famulis pro medicinis et expensis occasionem voivode Vochmir quem ituram est medicatum.« Liječnika Bartola Plombina u ime vojvode Vukmira zatražio je i vojvoda Sandalj nešto ranije potkraj januara te godine, što znači da je on već duže vremena bio bolestan, Cons. Rog. 3, fol. 200, 25. I 1424. »... respondendo literis voivode Sandagl de consentiendo sibi medicum quem petit pro voivoda Vochmir. Et quod rogabimus medicum quod vellit ire.« Jeremić-Tadić, Prilozi za istoriju zdravstvene kulture II, 25.

³¹ Cons. Rog. 3, fol. 227, 26. X 1424. Jeremić-Tadić, Prilozi za istoriju zdravstvene kulture II, 25.

³² Cons. Rog. 3, fol. 226', 25. X 1424; fol. 227, 25. X 1424. Jeremić-Tadić, Prilozi za istoriju zdravstvene kulture II, 25.

³³ Cons. Rog. 3, fol. 227, 26. X 1424. »... de providendo eidem occassione predicta de denariis nostrri comunis de yperperis ducentis«.

Nakon njegove smrti jedini predstavnik kuće Zlatonosovića ostao je Vukašin, koji je naslijedio titulu vojvode. Sama ta činjenica da je on do tada obnašao titulu kneza, a Vukmir titulu vojvode u dovoljnoj mjeri govori da je Vukmir morao biti stariji član ove usorske vlasteoske porodice.

U proljeće 1425. godine požurili su Dubrovčani da novom usorskom vojvodi upute čestitke i izraze svoje zadovoljstvo. Po odluci Velikog vijeća, a na prijedlog Vijeća umoljenih, vojvodi Vukašinu su otpremljeni darovi u vrijednosti od 60 perpera.³⁴ Bilo je to njegovo prvo javljanje s titulom vojvode. Vukašin je uz titulu naslijedio i zemlje koje su bile svojina porodice Zlatonosovića.

Promjena do koje je došlo u kući Zlatonosovića bila je, čini se, i velika promjena u političkoj orijentaciji ove usorske vlasteoske porodice. Vojvoda Vukašin se počeo čvršće vezivati za srpske despote, najprije Stevana Lazarevića, a potom Đurđa Brankovića, koji su s vremena na vrijeme držali Srebrenicu. Upravo je taj bosanski srednjovjekovni grad bio veliki kamen spoticanja u odnosima bosanskih kraljeva i srpskih despota. S obzirom na to da je ona bila neposredni susjed Zlatonosovića, Vukašin je želio prisnijim vezama osigurati se s te strane. Kortešovanje s despotom Stevanom Lazarevićem sasvim sigurno moralo je uvjetovati pogoršanje njegovih odnosa s bosanskim kraljem.³⁵ Ovaj momenat povezivanja sa srpskim despotima i poticanje razmirica sa Tvrtkom II sasvim sigurno je bio presudan za daljnju sudbinu ove feudalne porodice. Vojvoda Vukašin je na taj način otvoreno iskazao neposlušnost prema kralju i bosanskoj kruni kršeći tako »vjernu službu« i »vjeru gospodsku«. Tvrtko II Tvrtković nije mogao da se netko izvana miješa u unutrašnje stvari njegova kraljevstva. S velikim je podozrenjem gledao na takvo ponašanje vojvode Vukašina, posljednjeg člana kuće Zlatonosovića. Do otvorenog sukoba nije odmah došlo, jer za to i nisu postojali optimalni uvjeti.

U ljeto 1426. godine u Bosnu su provalili Turci s oko 4000 vojnika. Najprije su prošli kroz Usoru, prešavši preko posjeda vojvode Vukašina a otuda se onda uputili u Hrvatsku. Nitko od Bosanaca nije im se suprotstavio, niti kralj Tvrtko II, niti vojvoda Sandalj pa ni Vukašin Zlatonosović. Iako je Bosna u to vrijeme, mogli bismo reći, živjela u miru i barem prividnoj slozi, otpor Turcima je izostao. U povratku s pljačkaškog pohoda po hrvatskim zemljama, zadržali su se oni nešto duže u Srebreniku na posjedima vojvode Vukašina.³⁶

Nakon što su se Turci povukli iz Bosne, tamo se spremala velika bura. Još uvijek neizgladeni odnosi vojvode Vukašina i kralja Tvrtka II Tvrtkovića

³⁴ Cons. Rog. 3, fol. 241^v, 17. III 1425. »... de eundo ad Maius consilium pro donando Vochasino voivode Slatonosovich. Pro eodem: ... de eundo ad consilium maius pro donando ut supra dicto Vochasino voivode yperperos sexaginta.«

³⁵ On je, čini se, pokušao čvršće vezati Dubrovačku Republiku za despota Stevana Lazarevića. Zaključujemo to na osnovu sadržaja dubrovačkih pisama koja ovi šalju vojvodi Vukašinu i srpskom despotu istovremeno. Cons. Rog. 3, fol. 271, 3. X 1425.

³⁶ Lett. di Lev. 9, fol. 123, 6. VIII 1426.

prijetili su svakog časa da prerastu u otvoreni rat. Vukašin se za nj u to vrijeme ozbiljno spremao, što potvrđuju podaci iz Dubrovačkog arhiva koji govore da je on početkom avgusta 1427. godine u Dubrovniku tražio da kupi oružja (300 libra šalitre), ali mu dubrovačka vlada nije udovoljila zahtjevima. Učinili su to nešto kasnije, točnije 9. aprila naredne (1428) godine.³⁷ Za kupovinu oružja i baruta vojvoda Vukašin je u Dubrovnik slao svoju robu (ništa se ne kaže o kakvoj vrsti robe je riječ) i za dobiveni novac nabavljao oružje. Tako je pod konac juna 1428. godine za novac od prodane robe tražio da kupi 150 libara šalitre i isto toliko sulfara. Pritom je od dubrovačke vlade zatražio da mu pošalje i neke majstore, ne kaže se o kojima je riječ, što mu je i udovoljeno.³⁸

Unatoč velikim pripremama na vojnom planu, do sukoba tada još uvijek nije došlo, ne zna se iz kojih razloga. Bit će da je kralj bio previše zaokupljen ženidbom s Dorotejom Gorjenskom. Na bosanskom dvoru bilo je veliko spremanje za doček mlade, osim toga, u Bosni su prisutni i Turci od kojih su zazirale obje strane. Na kraju treba spomenuti i činjenicu da se potkraj te godine Tvrtko II Tvrtković izmirio s vojvodom Sandaljem i vojvodom Radoslavom Pavlovićem,³⁹ a prvi je mogao i posredovati u mirenju zavađenih strana s obzirom na to da je na Zlatonosovića imao velik utjecaj.

Prividno i privremeno izmirenje nije dugo potrajalo. Novi zapleti u odnosima kralja i vojvode Vukašina došli su do izražaja u vrijeme izbijanja konavoskog rata 1430. godine. U sukob Dubrovčana i vojvode Radoslava Pavlovića uključuje se i vojvoda Vukašin Zlatonosović, i to vrlo aktivno. Ovaj je nakon smrti despota Stevana Lazarevića nastavio kortešovanje s despotom Đurđem Brankovićem, ljutim neprijateljem bosanskog kralja Tvrtka II. Kod srpskog despota poticao je Vukašin mržnju protiv Tvrtka II i vojvode Radoslava Pavlovića, a i ovoga puta kamen spoticanja u odnosima bila je Srebrenica. Vojvoda Vukašin je pod svaku cijenu u savez za rat protivu Radoslava Pavlovića želio uključiti i srpskog despota, s čim se nikako nije slagao bosanski kralj. Zlatonosović je potajno predlagao Dubrovčanima da se u planirani savez uključe i despot Đurađ, što Dubrovčani nisu mogli da prihvate, strahujući od reakcija bosanskog kralja.⁴⁰

Za ovakve planove svoga pođanika Tvrtko II po svemu sudeći nije znao. Naslućujemo to iz jednog odgovora koji šalje dubrovačkoj vladi u vezi s

³⁷ Cons. Rog. 4, fol. 32', 8. VII 1427. »... de offerendo et concedendo Volcassino Slatonosovich hic in Ragusius libras trecentas salnitri exportandi quo voluit.«

³⁸ HAD; Diversa Notarie 16, fol. 179', 27. VI 1428. Cons. Rog. 4, fol. 52', 8. IV 1428. »... de concedendo hic in Ragusio Volcasino Slatonosovich libras centum quinquaginta salintri et totidem sulfaris.«

³⁹ Vidimo kralja u posjeti kod vojvode Sandalja. Obojica borave u Blagaju kamo Dubrovčani šalju ribu za njihovo čašćenje. Cons. Rog. 4, fol. 75', 22. X 1428; Lett. di Lev. 10, fol. 89, 1. VI 1428.

⁴⁰ Dubrovčani su nagradili poslanika vojvode Vukašina, koji im je donio tu poruku. Vrijednost darova iznosila je 50 perpera. Cons. Rog. 4, fol. 195', 17. VII 1430. S. Čirković govori da su pregovori vođeni u najvećoj tajnosti i da su se Dubrovčani usprotivili Sandaljevom prijedlogu da se savez proširuje. Istorija srpskog naroda II, 233, 234.

njezinim prijedlogom o stvaranju lige protiv vojvode Radoslava. U odgovoru on ističe da se o toj stvari želi najprije savjetovati s vojvodom Sandaljem i vojvodom Vukašinom Zlatonosovićem, i da je u tu svrhu njima već pisao.⁴¹ Sredinom maja 1430. godine kada je pisao vojvodi Vukašinu, Tvrtko II je još uvijek s njim bio u dobrim odnosima. U takvim okolnostima, sasvim sigurno, uvažavao je mišljenje i sugestije usorskog vojvode koji je mogao imati velikog utjecaja na kralja pomažući tako dubrovačku stvar. Kada Dubrovčani pišu kralju Bosne o uvjetima mirjenja s vojvodom Radoslavom Pavlovićem, onda traže da mir bude garantiran od Turaka, kralja Tvrtka II, vojvode Sandalja i vojvode Vukašina Zlatonosovića te Juraja Vojsalića.⁴² Sredinom jula 1430. godine Vukašin se najednom okreće od kralja i uporno od Dubrovčana traži da se u ligu uključi srpski despot. U vezi s tim pitanjem šalje u Dubrovnik svoga poslanika koji je tamo lijepo primljen i saslušan, ali je dubrovačka vlada ostala uzdržana od tih prijedloga.⁴³ Tih dana vojvoda Vukašin bio je u kontaktima i s despotom Đurđem Brankovićem posredujući između njega i Dubrovčana oko uključivanja srpskog despota u rat protiv vojvode Radoslava Pavlovića. O tome je saznao i kralj Tvrtko koji je najednom počeo da mijenja orijentaciju i mišljenje u vezi sa savezom.

Prijedlog što su ga njemu iznijeli dubrovački poklisari da se obrazuje liga protiv vojvode Radoslava u koju bi ušao on, vojvoda Sandalj, vojvoda Vukašin i oni, jednodušno je odbio. Bio je strašno ljut na Zlatonosovića što mu upliće u rješavanje unutrašnjih sporova srpskog despota kojeg je smatrao velikim neprijateljem. Ovaj postupak Tvrtko II nije mogao oprostiti usorskom vojvodi.

I ne samo da je bezrezervno odbio prijedlog Dubrovčana, nego je, štaviše, odlučio da kazni Zlatonosovića koji je još jednom prekršio vjeru. O zategnutim odnosima kralja i vojvode Vukašina saznajemo već sredinom novembra 1430. godine, kada dubrovačka vlada piše svome poslaniku Nikoli Restiću koji se nalazio na kraljevu dvoru, kao odgovor na njegove izvještaje u kojima se govori kako je kralj ljut na Zlatonosovića i kani poći u Usoru da kazni vojvodu. Vlada je naložila poslaniku da ne ide u pratnji kralja, nego da ostane u Pod-Visokom.⁴⁴ Na pomolu je bio jedan od čestih obračuna kralja s neposlušnim podanikom (vazalom).

Sam tok sukoba nije nam poznat, ali o tom kako je okončan saznajemo iz jednog dubrovačkog pisma koje šalju vojvodi Sandalju. U njemu se izražava žaljenje i suosjećanje s vojvodom Sandaljem zbog sukoba do koga je došlo između kralja Tvrtka II Tvrtkovića i vojvode Vukašina, i stradanja vojvode Vukašina prilikom tog obračuna.⁴⁵ Početkom decembra te godine dubrovačka vlada još jednom izražava žaljenje i sućut vojvodi Sandalju zbog stradanja

⁴¹ Lett. di Lev. 11, fol. 131', 13. V 1430. Usporedi: Dinić, Za istoriju rudarstva I, 40.

⁴² Lett. di Lev. 11, fol. 152, 10. VI 1430. Usporedi: Dinić, Za istoriju rudarstva I, 40.

⁴³ O tome su Dubrovčani obavijestili vojvodu Sandalja. Lett. di Lev. 11, fol. 187, 1. VIII 1430. Cons. Rog. 4, fol. 195', 17. VII 1430; fol. 196, 17. VII 1430.

⁴⁴ Dinić, Za istoriju rudarstva I, 40, napom. 13.

⁴⁵ Lett. di Lev. 11, fol. 10—10', 22. XI 1430; Dinić, Za istoriju rudarstva I, 41.

vojvode Vukašina Zlatonosovića.⁴⁶ Šta se u tom slučaju dogodilo ostaje da se nagađa. Nije isključeno da je vojvoda Vukašin tom prilikom bio od kralja uhvaćen i likvidiran. Zbog ovog kraljeva surova postupka prema Zlatonosoviću optužuje ga vojvoda Sandalj da radi bez suglasnosti i dogovaranja istupajući samoinicijativno i provodeći samovolju. Postupak kralja prema usorskom vojvodi odveo je vojvodu Sandalja u suprotni tabor. On je počeo da radi na stvaranju lige sada i protivu kralja tražeći pomoć i podršku kod despota Đurđa Brankovića.

Nakon ovog pohoda kralja u Usoru i surovog kažnjavanja vojvode Vukašina njemu se gubi svaki trag, što je još jedan dokaz da je on tom prilikom izgubio život.⁴⁷

S obzirom na to da je Vukašin bio posljednji muški potomak ove ugledne usorske feudalne porodice, s njim se gasi rod Zlatonosovića. I kao što su oni imali brz uspon na početku XV stoljeća u ličnostima braće Vukmira i Vukašina, tako su, čini se, imali još brži pad. Obračun kralja sa Zlatonosovićem još jedan je pokazatelj više da su moć i ugled kralja u Bosni tih godina bili veliki. Nije mu se smio suprotstaviti ni sam vojvoda Sandalj unatoč činjenici što je s vojvodom Vukašinom bio u bliskim prijateljskim vezama. Pokušaj Zlatonosovića da se izdignu u red najkrupnijih bosanskih feudalaca nije u potpunosti uspio. Platili su visoku cijenu zbog zaobilaženja centralne kraljevske vlasti koja je u to vrijeme još uvijek bila snažna i utjecajna.⁴⁸

⁴⁶ Lett. di Lev. 11, fol. 12, 7. XII 1430. «... Et anche delaldar et convendarve chel fa dil condolere nostro per lo casa ocorse de Vocassini...»

⁴⁷ Stoga se ne bi moglo prihvatiti izlaganje Vladimira Čorovića koji za njega kaže da je 1432/33. godinu sudjelovao u ratnim događajima bosanskog kralja Tvrtka II i srpskog despota Đurđa Brankovića, na strani ovoga drugog, i tom prilikom poginuo. Čorović, *Historija Bosne I*, 444, napom. 2. Te godine (1433) despot Đurađ je uspio da zaposjedne zemlje Zlatonosovića u dolini Spreče, i zadržao ih u svom vlasništvu samo neko vrijeme. Vukašin Zlatonosović je koju godinu ranije, tačnije novembra 1430, izgubio glavu.

⁴⁸ Uzroci obračuna kralja Tvrtka II i vojvode Vukašina Zlatonosovića do sada nisu bili u dovoljnoj mjeri razjašnjeni. Tako na primjer Sima Ćirković, koji se u svojim radovima doticao tog pitanja, govori da nije jasno gdje leže uzroci tog obračuna. Takvo mišljenje iznosi on u *Istoriji srednjovjekovne bosanske države*, 215, a na sličan način, postupa i u *Istoriji srpskog naroda II*. Mišljenja smo da glavni uzrok tog sukoba i stradanja Zlatonosovića leži u zaobilaženju i ignoriranju centralne kraljevske vlasti i pokušaju samostalnog istupanja ove usorske vlasteoske porodice.

Zusammenfassung

Das Verhältnis der Adelsfamilie Zlatonosović aus Usora zu den bosnischen Königen (Die letzten Dezennien des 14. und die ersten drei Jahrzehnte des 15. Jhs.)

Pavo Živković

Der Verselbständigungsprozeß des bosnischen Adels am Ende des 14. und im Laufe des 15. Jhs. hat einige wenige feudale Familien hervorgebracht, wie z.B. die Familie Zlatonosović aus Usora. Dieses Adeisgeschlecht hat zu Beginn des 15. Jhs. versucht, sich vom König unabhängig zu machen und sich in der bosnischen Herrschaftsklasse zu etablieren. In bezug auf diese Familie aus Usora sind in der bisherigen Geschichtsschreibung manche Probleme ungelöst geblieben, vor allem hinsichtlich einiger Familienmitglieder. Zuerst muß die Genealogie innerhalb der Familie am Anfang des 15. Jhs. analysiert werden. Bis jetzt herrschte in der Geschichtsschreibung die Meinung, daß Vukmir, der jüngere Sohn, in der Hierarchie der Familie hinter Vukašin rangierte, was wir in diesem Aufsatz zu korrigieren versucht haben. Die zweite Feststellung in der vorliegenden Arbeit bezieht sich auf die Erläuterung des Verschwindens des letzten Mitglieds dieser Familie, Vukašin Zlatonosović, von der historischen Bühne.

Die Ursprünge der genannten Familie reichen bis tief ins 14. Jh., und man sollte sie zusammen mit den Familien Tihčinović und besonders der Familie Divošević, aus deren Reihe schon im Jahre 1332 zuerst ein gewisser Divoš Tihoradić erwähnt wird, betrachten. Die Verselbständigung und Entwicklung der Familie Zlatonosović wurde weitgehend durch Vukmir und Vukašin geprägt. Der Erstgenannte wurde zum ersten Mal im Jahre 1399 in einer Bulle des bosnischen Königs Ostoja mit dem Titel »Fürst« erwähnt. Von diesem Zeitpunkt an bis zum Jahre 1426 finden wir ihn in den Urkunden der königlichen Kanzlei, darüber hinaus kommt er als Zeuge in den Bullen aus Dubrovnik vor. Im Jahre 1400 wird er erstmalig »Herzog« genannt, und zwar in einer Bulle des Königs Stjepan Ostoja. Er war auch bei den unangenehmen Ereignissen des Jahres 1415 anwesend, als bei einem Zusammentreffen (»na stanku«) in Visoko Fürst Pavao Radenović ums Leben kam. Schon damals versuchte Vukmir seine Herrschaft auf Olovo auszudehnen. Mit dem König Tvrtko II. lebte er in guten Einvernehmen und übte sogar großen Einfluß auf ihn aus, als er nämlich gegen die Absichten der venezianischen Republik ankämpfte, die bemüht war, mit Tvrtko II. einen Bund zu schließen, der sich gegen Ivaniš Nelipčić und Dubrovnik richtete. Die Dubrovniker haben ihn und seinen Bruder für diese Freundschaftsdienste reichlich belohnt.

Der Wechsel an der Führungsspitze innerhalb der Familie (Vukašin 1426) bedeutete gleichzeitig eine Veränderung der politischen Orientierung sowohl dem König als auch der Innenpolitik gegenüber. Bald darauf kam es zu einem Konflikt mit dem König, weil Vukašin die Despoten Đurađ Branković und Stevan Lazarević in die inneren Angelegenheiten des bosnischen Staats verwickeln wollte. Während des Krieges des Herzogs Radoslav Pavlović gegen Dubrovnik in den Jahren 1430—1433 versuchte Vukašin den Despoten Đurađ gegen den Herzog Radoslav zu gewinnen, was allerdings dem König Tvrtko II. mißfiel. Tvrtko II. war betroffen, als er erfuhr, daß Vukašin einen Bund zwischen dem Herzog Sandalj, dem Despoten Đurađ und den Dubrovniker gründen wollte, um gegen den König von Bosnien vorzugehen. Tvrtko II. bestrafte dafür Vukašin mit dem Tode, wahrscheinlich im November des Jahres 1430, denn Anfang Dezember sprachen die Dubrovniker dem Herzog Sandalj anläßlich des Todes von Vukašin Zlatonosović ihr Beileid aus.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb
Ivan KAMPUŠ, Zagreb
Tomislav RAUKAR, Zagreb
Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
Ivan KAMPUŠ

LEKTOR I KOREKTOR
Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:
Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3
Časopis izlazi jednom godišnje
Narudžbe šalžite na adresu:
Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1
Cijena ovog broja iznosi 3000 din.
Izdavanje časopisa sufinancira
Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH — VII.
Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — travanj 1987.